

Tuloksellisuustarkastus

Tarkastuskertomus 14/2024 Rahanpesun estäminen

Yhteenveto kertomusluonnoksen lausunnoista

Valtiontalouden tarkastusvirasto on saanut viitekohdassa mainitun tarkastuskertomuksen luonnoksesta palautetta seuraavasti:

- Etelä-Suomen aluehallintovirasto 23.10.2024
- Sisäministeriö 28.10.2024
- Poliisihallitus 30.10.2024 (palaute sähköpostilla)
- Valtiovarainministeriö 30.10.2024
- Keskusrikospoliisi 31.10.2024

Kaikki ne tahot, joilta pyydettiin lausuntoa, antoivat palautteen/ lausunnon kertomusluonnoksesta.

Lausunnonantajilla on ollut tilaisuus

- lausua näkemyksensä tarkastuskertomusluonnoksessa esitetyistä tarkastusviraston kannanotoista sekä
- esittää kertomusluonnoksen tekstiin korjaus- ja täsmennysehdotuksia.

Ennen lopullisen tarkastuskertomuksen antamista tarkastusvirasto on kertomusta viimeisteltäessä ottanut huomioon palautteen seuraavasti (tehdyt muutokset kursivilla):

Lausunnonantajien näkemykset kannanotoista

Tarkastuskertomuksesta annetuissa lausunnoissa lausunnonantajat ilmaisivat yhtyvänsä kertomuksen kannanottoihin ja pitivät tarkastusviraston suosituksia oikean suuntaisina ja kannatettavina. Lausunnoissa ja sähköpostipalautteessa esitetyt muutosehdotukset olivat pääasiassa teknisluonteisia tarkennuksia, eivätkä aiheuttaneet muutoksia kannanottolukuun ja suosituksiin.

Lausunnonantajien näkemykset havaintoluvuista

Sisäministeriö pitää lausunnossaan VTV:n tarkastushavaintoja rahanpesun estämisestä oikean suuntaisina ja katsoo, että tarkastusviraston kannanotot (ml. suositukset) ovat perusteltuja ja asianmukaisia. Ministeriö esittää VTV:n harkittavaksi oikeusministeriön roolin korostamista rahanpesun estämistoinnassa ja perustelee näkemystään sillä, että oikeusministeriön vastuulle kuuluu rikostentorjunta, kriminaalipolitiikka ja rikoslainsäädännön valmistelu. Lisäksi sisäministeriö kiinnittää huomiota tarkastuskertomuksen kohtaan, jossa todetaan, ettei ”rahanpesun selvittelykeskus tee rikostutkintaa, vaan se kuuluu esitutkintaviranomaisten, useimmiten poliisin, toimivaltaan”. Sisäministeriö toteaa, että virkkeestä voi saada harhaanjohtavan käsityksen rahanpesun selvittelykeskuksen roolista ja korjaa, että valtakunnallisen poliisiyksikön (keskusrikospoliisin) osana toimiva rahanpesun selvittelykeskus on samanaikaisesti sekä poliisiviranomainen että rahanpesun selvittelykeskuksesta annettuun lakiin perustuva erityisviranomainen, ja että keskuksella on lähtökohtaisesti molempien mainittujen viranomaisten toimivalta ja toimivaltuudet.

Sisäministeriön huomioiden perusteella tarkastuskertomuksessa muutettiin kohtaa, jossa kuvattiin Rahanpesun selvittelykeskuksen roolia ja tehtäviä, ja todettiin keskuksella olevan poliisiviranomaisen toimivalta ja -valtuudet.

Keskusrikospoliisi (Rahanpesun selvittelykeskus) katsoo, että tarkastuskertomusluonnos on kokonaisuutena asianmukainen ja antaa riittävän kuvan rahanpesun torjunnan tehokkuudesta ja siinä olevista puutteista osassa rahanpesun torjuntaan osallistuvissa toimijoissa. Keskusrikospoliisi huomauttaa lausunnossaan, että tarkastus ei kohdistunut useisiin rahanpesun torjunnan kokonaisuuteen merkittävästi vaikuttaviin (mm. Finanssivalvonta, Tulli, Rajavartiolaitos, Verohallinto, Ulosottovirasto, konkurssiasiamies ja Rikosseuraamuslaitos). Keskusrikospoliisi tarkentaa lisäksi lausunnossaan kertomuksen sivulla 9 olevaa kohtaa rahanpesun selvittelykeskuksen käsittelemistä jutuista, ja liittää lausuntoonsa taulukon selvittelykeskuksen tekemistä tiedonluovutuksista vuosien 2021–2023 aikana.

Keskusrikospoliisi katsoo, että tarkastuksessa sivulla 9 käytetty ilmaisu *"Uusiin rikosilmoituksiin Rahanpesun selvittelykeskuksen työstämät tapaukset ovat johtaneet harvoin."* on epätarkka, eikä se kuvaa tosiasiallista tilannetta. KRP kuvailee lisäksi lausunnossaan sitä, mihin uusi rikosilmoitus tässä viittaa. Keskusrikospoliisi kiinnittää huomiota tarkastuskertomuksen lukuun 4.2 *Rikoshöydyn vähäinen määrä korostuu rahanpesun estämistyön tuloksissa*, jossa todetaan, että "...on pääteltävissä, että rahanpesun estämistyön kokonaisuus ei tue vaikeimpien ja rikoshöydyttään suurimpien tapausten selvittämistä tuomioon saakka." Keskusrikospoliisi huomauttaa, että tarkastuskertomuksessa ei arvioida lainsäädännön soveltamista ja syitä, jotka vaikuttavat heikentävästi rahanpesurikosten esitutkintaan, syyteharkintaan ja tuomioistuinkäsittelyyn, ja mainitsee, että näitä tekijöitä ovat mm. esirikokselle asetetut näyttövaatimukset ja rajoitteet rahanpesurikoksen kohteeseen sovellettavista pakkokeinoista.

Lisäksi keskusrikospoliisi toteaa poliisihallituksen ja sisäministeriön tavoin, että Rahanpesun selvittelykeskus on esitutkintaviranomainen ja toimii poliisin toimivaltuuksilla.

Poistettu lopullisesta tarkastuskertomuksesta epätarkkuuden vuoksi sivulta 9 lause "Uusiin rikosilmoituksiin Rahanpesun selvittelykeskuksen työstämät tapaukset ovat johtaneet harvoin".

Poliisihallitus yhtyi sisäministeriön ja Keskusrikospoliisin lausuntoihin eikä antanut omaa erillistä lausuntoaan. Poliisihallitus painotti sähköpostilla antamassaan palautteessa sisäministeriön ja Keskusrikospoliisin huomiota siitä, että Rahanpesun selvittelykeskus on esitutkintaviranomainen, joka suorittaa tarvittaessa esitutkinta- tai vastaavia rikoksia estäviä toimia. Lisäksi poliisihallitus totesi, että tuloksellisuustarkastus oli laadukkaasti toteutettu ja että tarkastuskertomus antaa riittävän kuvan rahanpesun torjunnan tehokkuudesta ja siinä olevista puutteista tai kehittämistarpeista.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto pitää lausunnossaan tarkastusviraston tekemiä havaintoja asianmukaisina ja perusteltuina. Virasto pitää erityisen tärkeänä sitä, että kansallisen riskiarvion tekeminen resursoitaisiin pysyvästi toimintamäärärahoista. Virasto toteaa tunnistavansa tarkastusviraston kritiikin rahanpesun estämisen tulohajauksesta, ja kannattaa suositusta selkeämmistä tulostavoitteista. Virasto huomauttaa kuitenkin, että tulostavoitteiden asettaminen on rahanpesun estämisen kaltaisessa toiminnassa erittäin vaikeaa, sillä valvonta on ensisijaisesti rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen tähtävässä yritysien kohdistuvaa menettelytapavalvontaa. Tulostimittarit liittyvät yleensä viranomaisten menettelytapoihin ja niiden mahdollisiin heikkouksiin, eivätkä siten anna kuvaa varsinaisesta rahanpesun paljastamisesta ja siinä onnistumisesta.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto kiinnittää lisäksi huomiota tarkastuskertomuksen sivulla 19 esitettyihin tietoihin aluehallintoviraston resursseista, jotka on kertomuksessa esitetty sen hetkisen tietojen perusteella. Virasto ehdottaa korjauksena seuraavaa:

”Etelä-Suomen aluehallintoviraston rahanpesuvalvonnan tiimissä oli FATF:n maa-arvion aikaan vuonna 2018 neljä henkilöä. Tarkastuksen aikaan tammikuussa 2024 tiimin vahvuus oli noussut yhdeksään virkaan, joista kahdeksan on osoitettu valvontatyöhön ja yksi rahanpesun valvontarekisteriin liittyviin rekisteröintitehtäviin. FATF:n maatarkastuksen myötä tiimiin saatiin vuonna 2019 viisi uutta virkaa, joiden myötä aiemmat määräaikaiset virat vakinaistettiin ja myös kokonaan uusia virkoja perustettiin. Lisäksi vuonna 2022 tiimiin saatiin kaksi virkaa pakotelainsäädännön valvontaan, mutta yksi tiimin viroista myös siirtyi aluehallintoviraston sisällä toiseen yksikköön. Tarkastuksen aikaan tammikuussa 2024 kaikki rahanpesuvalvonnan virat olivat täytettyinä. Tämä poikkeaa viime vuosien tilanteesta, jolloin osa viroista on jäänyt sijaistamatta viranhaltijan virkavapaan ajaksi, ja vaihtuvuus on edellyttänyt rekrytointeja sekä uusien asiantuntijoiden toistuvaa perehdyttämistä.”

Tarkastuskertomuksen sivun 19 kappale aluehallintoviraston resursseista muutettiin AVI:n korjausehdotuksen mukaisesti.

Valtiovarainministeriö huomauttaa lausunnossaan, että tarkastuskertomusluonnoksessa ei mainita lailla pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä (571/2019) perustettua valvontajärjestelmää, joka koostuu luottolaitosten ylläpitämistä pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmistä, pankki- ja maksutilirekisteristä sekä koostavasta sovelluksesta. Tulli toimii pankki- ja maksutilirekisterin rekisterinpitäjänä ja ylläpitää koostavaa sovellusta, jonka avulla välitetään tietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille, ja tarkastuskertomuksessa olisi valtiovarainministeriön mukaan johdonmukaista tuoda esiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä ja Tullin rooli.

Lopulliseen tarkastuskertomukseen lisättiin maininta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä ja Tullin roolista rekisterinpitäjänä.

Teknisluonteiset täsmennys- ja korjausehdotukset

Teknisenä korjauksena tarkastuskertomuksen tulosohtausprosessia koskevaan lukuun Keskusrikospoliisi toteaa, että Rahanpesun selvittelykeskus on organisatorisesti linja Keskusrikospoliisin tiedusteluosastossa. Tiedusteluosastolla on oma tulossopimus, joka johdetaan Keskusrikospoliisin tulossopimuksesta.

Huomio tulossopimuksesta lisättiin lopulliseen tarkastuskertomukseen.

Lisätietoja: Johtava tuloksellisuustarkastaja Katri Lammi, p. 09 432 5759